

PARLAMENT
SVĚTOVÝCH NÁBOŽENSTVÍ

PROHLÁŠENÍ
KE SVĚTOVÉMU ÉTOSU

Úvod*

Svět prožívá agónii. Tato agónie vše prostupuje a proniká natolik, že cítíme potřebu pojmenovat formy, jimiž se projevuje, a dát tak najevo hloubku svých obav.

Není míru – planeta je ničena – sousedé žijí ve strachu – ženy a mužové si jsou cizí – děti umírají!

Je to hrůzné.

Odsuzujeme zneužití ekosystému naší země.

Odsuzujeme bídu, která dusí životní šanci; hlad, který oslabuje lidské tělo; hospodářské nerovnosti, které hrozí zruinováním mnoha rodin.

Odsuzujeme sociální neřády národů, pohrdání spravedlností, které vytlačuje občany na okraj společnosti, anarchii zasahující do našich společenství, nesmyslnou násilnou smrt dětí, především však odsuzujeme agresi a nenávist ve jménu náboženství.

Tato agónie není nutná.

* Text „Úvodu“ zpracoval na základě předlohy prohlášení zformulovaného v Tübingen (o němž se zde hovoří jako o „Principech“) redakční výbor rady Parlamentu světových náboženství v Chicagu. Chtěl nabídnout krátké shrnutí prohlášení pro publicistické účely. Zároveň měl sloužit potřebám veřejné rozpravy. Veřejně byl tento text rovněž přečten na slavnostním veřejném závěrečném shromáždění 4. září 1993 v Grant Parku v Chicagu, přičemž mnohé pasáže provázel spontánní potlesk tisíců posluchačů.

Není nutná vzhledem k tomu, že základ étosu již existuje. Tento étos nabízí možnost lepšího individuálního i globálního řádu a vyvádí lidi ze zoufalství a společnost z chaosu.

Jsme mužové a ženy, kteří se hlásí k příkázáním a praxi světových náboženství:

Tvrdíme, že v naukách jednotlivých náboženství lze nalézt jádro společných hodnot, které tvoří základ světového étosu.

Tvrdíme, že tyto pravdy jsou již známy, je však třeba je oživit a uvést je ve skutek.

Tvrdíme, že existuje neodvolatelná a bezpodmínečná norma pro všechny oblasti života, pro rodiny a obce, pro rasy, národy a náboženství. Již existují prastaré ukazatele lidského chování, které lze nalézt v naukách světových náboženství a které vytvářejí podmínky trvalého světového řádu.

Prohlašujeme:

Jsme navzájem na sobě závislí. Každý z nás si přeje dobro celku. Ctíme tudíž společenství živých bytostí, lidí, zvířat a rostlin a pečujeme o zachování země, vzduchu, vody a půdy.

Bereme na sebe individuální odpovědnost za vše, co děláme. Všechna naše rozhodnutí, jednání a selhání přinášejí následky.

Musíme s druhými jednat tak, jak bychom chtěli, aby oni jednali s námi. Zavazujeme se, že budeme respektovat život a čest, individualitu a rozdílnost tak, aby se s každým člověkem nakládalo lidsky, a to bez rozdílu. Musíme se cvičit v trpělivosti a snášenlivosti. Musíme být schopni odpouštět a poučit se z minulosti, nikdy ovšem nepřipustit, abychom sami zůstali zajatci nenávistných vzpomínek. Tím, že si vzájemně otevřeme svá srdce, musíme ve jménu světového společenství pohřbit své úzkoprsé rozepře a vytvářet tak kulturu solidarity a vzájemných vazeb.

Lidstvo chápeme jako svou řádu. Musíme se snažit, abychom byli přátelští a velkorysí. Nesmíme žít jen sami pro sebe, mnohem spíše musíme sloužit druhým a nikdy nezapomínat na děti, staré, chudé, trpící, poškozenu, uprchlíky a opuštěné. Nikdo nesmí být za žádných okolností považován za druhořadého občana, s nikým se takto nesmí jednat a nikdo nesmí být jakkoliv vykořisťován. Mělo by existovat rovnocenné partnerství mezi mužem a ženou. Nelze v žádném případě nemorálně zacházet s čímkoliv, co se týká sexu. Je třeba opustit všechny formy ovládnutí a zneužívání.

Zavazujeme se ke kultuře bez násilí, která bude naplněna respektem, spravedlností a mírem. Nebudeme nikdy utlačovat druhého člověka, škodit mu, mučit jej, nebo dokonce zabíjet a odřekneme se násilí jako prostředku smazávání rozdílů.

Musíme se snažit o spravedlivý sociální a hospodářský řád, v němž každý obdrží stejné šance a využije všech svých lidských možností. Musíme hovořit a jednat pravdivě, avšak soucitně, přičemž budeme s každým zacházet spravedlivě a budeme se vyhýbat předsudkům a nenávisti. Nesmíme krást. Musíme se naopak snažit přemáhat nadvládu touhy po moci, prestiži, penězích a konzumu, abychom vytvořili spravedlivý a pokojný svět.

Zemi nelze změnit k lepšímu bez předcházející změny vědomí jednotlivců. Slibujeme, že budeme rozšiřovat obzory svého vnímání tím, že budeme ukázněvat svého ducha meditací, modlitbou nebo pozitivním myšlením. Bez rizika a připravenosti k oběti nemůže v naší situaci dojít k žádné zásadní změně. Zavazujeme se tudíž k tomuto světovému étosu, ke vzájemnému porozumění a k formám života naplněným sociální snášenlivostí, podporujícím mír a chránícím přírodu.

Zveme všechny lidi, věřící i nevěřící, aby udělali totéž.

Principy světového étosu

Náš svět prochází **fundamentální krizí**: krizí světového hospodářství, světové ekologie, světové politiky. Všude se nařiká nad absencí velké vize, nad děsivou hradbou nevyřešených problémů, nad politickým ochromením, průměrnou politickou reprezentací bez úsudku a rozvahy a nad všeobecně malým smyslem pro veřejné blaho. Existuje příliš mnoho starých odpovědí na nové výzvy.

Statisíce lidí na naší planetě trpí stále více nezaměstnaností, bídou, hladem a rozvratem rodin. Opět mizí naděje na trvalý mír mezi národy. Napětí mezi pohlavími a mezi generacemi nabylo znepokojivých rozměrů. Děti umírají, zabíjejí a jsou zabíjeny. Roste počet států, jejichž politikou a hospodářstvím otřásají korupční aféry. Pokojné soužití uvnitř našich měst je stále obtížnější díky sociálním, rasovým a etnickým konfliktům, díky zneužívání drog, organizovanému zločinu, ba i anarchii. I sousedé žijí mnohde ve strachu. Naše planeta je bezohledně vykořisťována jako nikdy předtím. Hrozí zhroucení ekosystému.

Znovu a znovu pozorujeme, jak na mnoha místech tohoto světa vůdcové a přívrženci **náboženství** kryjí agresi, fanatismus, nenávisť, xenofobii, ba dokonce inspirují a legitimují násilné a krvavé srážky. Náboženství je často zneužíváno k ryze mocenskopolitickým účelům, až válce. Naplňuje nás to hrůzou.

Odsuzujeme všechny tyto tendence a prohlašujeme, že by k tomu nemuselo docházet. Již existuje étos, který by dokázal vzdorovat těmto neblahým globálním tendencím. Tento étos sice

nenabízí žádná přímá řešení všech zmíněných obrovských světových problémů, nabízí však morální základnu pro lepší individuální a globální řád: vizi, jež by mohla vyvést ženy a muže ze zoufalství a násilnictví a společnost z chaosu.

Jsme muži a ženy, kteří se hlásí k příkázáním a praxi světových náboženství. Tvrdíme, že již existuje konsensus mezi náboženstvími, který může být základem světového étosu: **minimální základní konsensus ve vztahu k závazným hodnotám, nezvratným měřítkům a morálním zásadám.**

I. Bez světového étosu není nového světového řádu

My, mužové a ženy různých náboženství a regionů této země, se tedy obracíme na všechny lidi, věřící i nevěřící. Chceme vyjádřit naše společné přesvědčení:

- **Všichni jsme zodpovědní za lepší řád světa.**
- Naše nasazení pro lidská práva, za svobodu, spravedlnost, mír a zachování země je bezpodmínečné.
- Naše rozdílné náboženské a kulturní tradice nám nesmějí bránit v tom, abychom se společně aktivně zasazovali za lidskost proti všem formám nelidskosti.
- Principy vyslovené v tomto prohlášení mohou přijmout všichni lidé s morálním přesvědčením, ať už se zakládá na náboženství či nikoliv.
- Ovšem jako **nábožensky a duchovně orientovaní lidé**, kteří zakládají svůj život na nejvyšší skutečnosti a v důvěře, modlitbě nebo meditaci z ní čerpají ve slově či mlčení duchovní sílu a naději, jsme zcela zvláštním způsobem zavázáni starostí o blaho celého lidstva a planety Země. Nepokládáme se za lepší než ostatní lidé, důvěřujeme však tomu, že nám prastará moudrost našich náboženství může ukázat cestu do budoucnosti.

Po dvou světových válkách a po skončení studené války, po

pádu fašismu a nacismu a otřesu komunismu a kolonialismu lidstvo vstoupilo do nové fáze svých dějin. Má dnes dostatek hospodářských, kulturních a duchovních zdrojů pro vytvoření lepšího světového řádu. Avšak stará a nová **etnická, nacionální, sociální, hospodářská a náboženská** napětí ohrožují mírové budování lepšího světa. V naší době sice došlo k dosud největšímu vědeckému a technickému rozvoji, přesto však stojíme před skutečností, že se bída, hlad, dětská úmrtnost, nezaměstnanost, zbídačování a ničení přírody po celém světě nesnižuje, ale naopak roste. Mnoha národům hrozí hospodářské zruinování, sociální rozklad, politická marginalizace, ekonomická katastrofa, národnostní zhroucení.

V takto dramatickém rozpoložení světa nepotřebuje lidstvo pouhé politické programy a akce. Potřebuje **vizi pokojného soužití** národů, etnických a etických seskupení a náboženství společně odpovědných za naši planetu Zemi. Vize se opírá o naděje, cíle, ideály a měřítko hodnot. Ty však mnozí lidé na celém světě poztráceli. Přesto jsme však přesvědčeni o tom, že právě náboženství navzdory jejich zneužitím a mnoha historickým selháním nesou zodpovědnost za to, aby se tyto naděje, cíle, ideály a měřítko hodnot udržely bdělé, aby se upevňovaly a žily. To platí zejména pro moderní státy: garance svobody svědomí a náboženství je nutná, nenahrazuje však závazné hodnoty, přesvědčení a normy, které platí pro všechny lidi, nezávisle na tom, jaký je jejich sociální původ, pohlaví, barva pleti, jazyk nebo náboženství.

Jsme přesvědčeni o základní jednotě lidské rodiny na naší planetě. Připomínáme tudíž Všeobecné vyhlášení lidských práv Spojených národů z roku 1948. To, co OSN slavnostně vyhlásila na rovině **práva**, chceme zde potvrdit a prohloubit z hlediska **étosu**: jde o plnou realizaci nedotknutelnosti lidské osoby, nezcizitelnosti svobody, principiální rovnosti lidí a nutné solidarity a vzájemné závislosti všech lidí.

Na základě osobních zkušeností a strastiplných dějin naší planety jsme se naučili,

- že lepší řád světa nelze vytvořit nebo dokonce vnutit pouhými zákony, nařízeními a konvencemi;
- že uskutečnění míru, spravedlnosti a uchování Země závisí na tom, jak budou lidé schopni a ochotni uskutečňovat právo;
- že boj za právo a svobodu předpokládá vědomí zodpovědnosti a povinnosti, a je tudíž třeba oslovovat lidské srdce i rozum;
- že právo bez mravnosti se dlouho neudrží, a že tudíž není možný nový řád světa bez světového étosu.

Světový étos nechápeme jako novou světovou ideologii, ani jako jednotné světové náboženství vně všech existujících náboženství a už vůbec ne jako vládu jednoho náboženství nad všemi ostatními. Světový étos chápeme jako **základní konsensus ve vztahu k existujícím závazným hodnotám, neměnným měřítkům hodnot a základním osobním postojům**. Bez základního konsensu v oblasti étosu hrozí každému společenství dříve či později chaos nebo diktatura a jednotlivci zoufalství.

II. Základní požadavek: S každým člověkem se musí zacházet lidsky

Všichni jsme chybující, nedokonalí lidé, máme své meze a své nedostatky. Víme o existenci zla. Právě proto se však kvůli lidstvu cítíme zavázáni vyslovit to, co by mělo být základním prvkem společného étosu lidstva – pro jednotlivce stejně jako pro společenství a organizace, státy a samotné náboženství. Věříme totiž, že naše v mnoha případech tisícileté náboženské a etické tradice obsahují dostatečný počet prvků étosu, který je pro všechny lidi **dobré vůle**, věřící i nevěřící, pochopitelný a stravitelný.

Jsme si přitom vědomi, že naše rozličné náboženské a etické tradice mnohdy velmi odlišnými způsoby zdůvodňují, co člověk potřebuje a co mu škodí, co je spravedlivé a co nespravedlivé, co je dobré a co špatné. Nechceme stírat nebo ignorovat hluboké

rozdíly mezi jednotlivými náboženstvími. Neměly by nám však bránit v tom, abychom veřejně vyhlášovali to, co je nám již nyní společné a k čemu se již nyní každý z nás cítí být společně s ostatními zavázán na základě svých vlastních náboženských a etických zásad.

Jsme si vědomi, že náboženství nemohou vyřešit ekologické, hospodářské, politické a sociální problémy této Země. Mohou ovšem dosáhnout toho, čeho na první pohled nelze dosáhnout pouze prostřednictvím ekonomických plánů, politických programů nebo právních nařízení: **změnit** vnitřní nastavení, celou mentalitu, lidské „srdce“ a pohnout člověka, aby se obrátil z falešné cesty k novému životu. Jistěže, lidstvo potřebuje sociální a ekologické reformy, neméně však potřebuje **duchovní obnovu**. Jako nábožensky nebo duchovně orientovaní lidé se k ní chceme zavázat u vědomí toho, že to mohou být právě duchovní, náboženské síly, které lidem dají základní důvěru, horizont smyslu, měřítko a duchovní vlast pro jejich život. To však mohou náboženství věrohodně dělat pouze tehdy, odstraní-li ony konflikty, které sama způsobují, tím způsobem, že odstraní vzájemné přezírání, nedůvěru, předsudky, ba i nepřátelství a budou chovat vzájemný respekt k tradicím, posvátným věcem, svátkům a ritům každého, kdo věří jinak.

Všichni víme, že s lidmi se po celém světě zachází nelidsky. Byli okradeni o své životní šance a o svou svobodu, jejich lidská práva jsou pošlapána, pohrdá se jejich lidskou důstojností. Moc ovšem není právo! Tváří v tvář všem nelidskostem apelujeme na náboženské a etické přesvědčení všech: **S každým člověkem se musí zacházet lidsky!**

To znamená, že každý člověk bez rozdílu věku, pohlaví, rasy, barvy kůže, tělesných nebo duševních schopností, jazyka, náboženství, politického přesvědčení, národního nebo sociálního původu má svoji nezcizitelnou a **nedotknutelnou důstojnost**. Všichni, jak jednotlivci, tak stát, jsou tudíž povinni tuto důstojnost ctít a zajistit jí účinnou ochranu. Rovněž v hospodářství, politice a médiích, ve výzkumných institutech a průmyslových

podnicích by měl člověk být vždy právním subjektem a cílem, a ne pouhým prostředkem, objektem komercializace a industrializace. Nikdo nestojí „vně dobra a zla“: žádný člověk a žádná sociální vrstva, žádná vlivná zájmová skupina a mocenský kartel, žádný policejní aparát, armáda a také žádný stát. Naopak: každý člověk je povinen jako bytost vybavená rozumem a svědomím se chovat skutečně lidsky a ne nelidsky, **činit dobro a vyvarovat se zla!**

Chceme svým prohlášením upřesnit, co to ve skutečnosti znamená. Chceme vzhledem k novému řádu světa připomenout nezrušitelné a bezpodmínečné etické normy. Neměly by člověka poutat a svazovat, nýbrž by mu měly pomáhat, být mu oporou, aby opět vždy znovu nalézal a uskutečňoval životní orientaci, životní hodnoty, životní postoje a smysl života.

Existuje princip, jakési zlaté pravidlo, které již po staletí nalézáme v mnoha náboženských a etických tradicích lidstva a které v nich stále přetrvává: **Co nemáš sám rád, druhým nečiň.** Nebo naopak pozitivně: **Co chceš, aby druzí činili tobě, to čiň také ty jim!** To by se mělo stát nezrušitelnou a bezpodmínečnou normou pro všechny oblasti života, pro rodiny i společenství, pro rasy, národy a náboženství.

Je třeba zavrhnout egoismus všeho druhu – každé sobectví, ať již individuální nebo kolektivní, ať už na sebe bere formu třídního myšlení, rasismu, nacionalismu nebo sexismu. Odsuzujeme je, neboť zabraňují člověku, aby byl skutečně člověkem. Sebeurčení a seberealizace jsou v jádru legitimní – pokud nejsou odděleny od zodpovědnosti za sebe a svět lidí, za bližního a planetu Zemi.

Tento princip zahrnuje zcela konkrétní měřítko, jichž se my lidé musíme držet. Plynou z něj **čtyři prastaré rámcové ukazatele**, které nalézáme ve většině náboženství tohoto světa.

III. Čtyři nezrušitelná přikázání

1. Závazek ke kultuře bez násilí a ke kultuře úcty ke všemu živému

Bezpočet lidí se ve všech regionech a náboženstvích snaží o život, který by nebyl určován egoismem, nýbrž nasazením pro bližního a svět, jenž nás obklopuje. Přesto existuje v dnešním světě mnoho nenávisti, závisti, žárlivosti a násilí, a to nejen mezi jednotlivci, ale i mezi sociálními a etnickými skupinami, mezi třídami a rasami, národnostmi a náboženstvími. Použití násilí, obchod s drogami a organizovaný zločin, vyzbrojený často nejmodernější technikou, dosáhly globálních rozměrů. Mnohde se ještě vládne terorem „shora“; diktátorové znásilňují své vlastní národy a institucionální násilí je rozšířeným jevem. I v mnohých zemích, kde existují zákony a ochrana individuální svobody, jsou vězňové mučeni, lidé umlčováni a rukojmí zabíjeni.

A. Z velkých náboženských a etických tradic lidstva slyšíme však příkaz: **Nezabiješ!** Nebo naopak pozitivně: **Cti život!** Promysleme ještě jednou do důsledků toto prastaré přikázání: každý člověk má právo na život, tělesnou nedotknutelnost a svobodný rozvoj osobnosti, neporušuje-li práva druhého. Žádný člověk nemá právo fyzicky nebo psychicky trápit druhého člověka, zraňovat jej nebo dokonce zabít. A žádný národ, žádný stát, žádná rasa a žádné náboženství nemá právo diskriminovat menšinu jiného druhu či víry, provádět její „čistku“, vyhánět ji do exilu, nebo ji dokonce likvidovat.

B. Je jisté, že tam, kde budou lidé, budou i konflikty. Je ovšem třeba, aby tyto konflikty byly zásadně řešeny bez násilí v rámci právního řádu. Platí to jak pro jednotlivce, tak pro státy. Právě držitele politické moci vyzýváme, aby se řídili těmito právními nařízeními a zasazovali se o co možná nenásilná, mírová řešení.

Měli by se angažovat pro mezinárodní mírové uspořádání světa, které vyžaduje z jejich strany ochranu a obranu proti násilníkům. Zbrojení je omyl, odzbrojení je výzvou dneška. Necht' nikdo není na pochybách: Bez světového míru nemůže lidstvo přežít!

C. Mladí lidé se musí tudíž již v rodině a ve škole učit, že násilí nesmí být prostředkem, jak se vypořádat s druhými. Jen tak lze vytvořit **kulturu bez násilí**.

D. Lidská bytost má nekonečnou cenu a je ji třeba bezpodmínečně chránit. Rovněž i **životy zvířat a rostlin**, které spolu s námi obývají tuto planetu, si zaslouží ochranu, šetrnost a péči. Bezostyšné vykořisťování přírodních životních zdrojů, bezohledné ničení biosféry a militarizace kosmu jsou zločinné. Jako lidé máme – s ohledem na budoucí generace – zvláštní odpovědnost za planetu Zemi a kosmos, za vzduch, vodu a půdu. Všichni jsme v tomto vesmíru **navzájem propojeni** a závislí jedni na druhých. Každý z nás je závislý na blahu celku. Platí tudíž, že nelze propagovat vládu člověka nad přírodou a vesmírem, nýbrž je s nimi třeba pěstovat společenství.

E. Být skutečně člověkem znamená v duchu našich velkých náboženských a etických tradic projevovat šetrnost a ochotu, a to jak v soukromém, tak ve veřejném životě. Nikdy nesmíme být bezohlední a brutální. Každý národ vůči jinému národu, každá rasa vůči jiné rase, každé náboženství vůči jinému náboženství má vystupovat tolerantně, s respektem, a dokonce s úctou. Menšiny – ať už rasové, etnické nebo náboženské – potřebují naši ochranu a podporu.

2. Závazek ke kultuře založené na solidaritě a spravedlivém hospodářském uspořádání

Bezpočet lidí ve všech regionech a náboženstvích se snaží solidárně žít, pracovat a věrně vykonávat své povolání. Přesto v dnešním

světě existuje nezměrné množství hladu, chudoby a bídy. Vinu za to nenesou pouze jednotlivci. Vinný jsou často nespravedlivé společenské struktury: miliony lidí jsou bez práce, miliony jsou vykořisťovány špatně placenou prací, vytlačovány na okraj společnosti a obrány o své životní šance. V některých zemích existují ohromné rozdíly mezi chudými a bohatými, mezi mocnými a bezmocnými. Ve světě, kde jak bezuzdný kapitalismus, tak totalitární státní socialismus vyplenil a zničil mnohé etické a duchovní hodnoty, se může šířit neomezená ziskuchtivost a nezřízená chamtivost, jakož i materialistický způsob myšlení kladoucí na stát stále větší nároky a požadavky, aniž by se člověk sám k něčemu zavázal. Nejen v rozvojových, ale i v industriálních zemích se korupce stala rakovinou společnosti.

A. Z velkých starých náboženských a etických tradic lidstva však zaznívá příkaz: **Nepokradeš!** Nebo naopak pozitivně: **Jednej spravedlivě a čestně!** Znovu se tedy důsledně zamysleme nad tímto prastarým přikázáním: nikdo nemá právo okrádat jakýmkoli způsobem druhého člověka nebo vztahovat ruku na jeho majetek nebo na majetek společenství. Naopak ovšem žádný člověk nemá právo využívat svůj majetek bez ohledu na potřeby společnosti a Země.

B. Tam, kde vládne krajní nouze, kde se šíří bezradnost a zoufalství, se v boji o přežití i krade. Kde se bezohledně vrší moc a bohatství, tam se v těch, kteří jsou potlačeni a postaveni na okraj společnosti, nevyhnutelně probouzejí pocity závidění, zášti, ba dokonce smrtelné nenávisti a vzpoury. To ovšem vede k ďábelskému kruhu násilí, které plodí násilí. Není pochyb o tom, že existence světového míru bez světové spravedlnosti není možná!

C. Již mladí lidé v rodině a ve škole by se měli naučit, že vlastnictví, jakkoli je malé, zavazuje. Jeho užívání má zároveň sloužit obecnému blahu. Jen tak lze vybudovat **spravedlivý hospodářský řád.**

D. Má-li se však rozhodujícím způsobem změnit situace miliardy nejchudších lidí na této planetě, a to především žen a dětí, musí být struktury světového hospodářství utvářeny spravedlivě. Individuální dobročinnost a jednotlivé projekty zaměřené na pomoc postiženým, jakkoli se nezpochybňuje jejich důležitost, nepostačí. Spravedlivá rovnováha vyžaduje spoluúčast všech států a autoritu mezinárodních organizací.

Krizi ze zadluženosti a bídu vznikajícího druhého, a především třetího světa je třeba řešit způsobem, který by byl pro všechny strany únosný. Zajisté bude i v budoucnu nevyhnutelně docházet ke střetům zájmů. V rozvojových zemích je třeba rozlišovat mezi nutným a bezmezným konzumem, sociálním a asociálním využíváním majetku, mezi oprávněným a neoprávněným využíváním přírodních zdrojů, mezi ryze kapitalistickým a ryze sociálním, jakož i ekologicky orientovaným tržním hospodářstvím. I rozvojové země musí zkoumat své národní svědomí.

Obecně platí: kde vládoucí ovládají utlačované, instituce osobnosti, moc právo, tam je odpor – pokud možno nenásilný – na místě.

E. Být opravdu lidský znamená v duchu našich velkých náboženských a etických tradic toto:

- Hospodářská a politická moc zneužívaná k bezohlednému boji o nadvládu má **sloužit člověku**. Je třeba probouzet ducha soucitu s trpícími a zvláště se starat o chudé, poškozené, staré, uprchlíky, opuštěné.

- Místo čistě mocenského myšlení a bezostyšné mocenské politiky má zavládnout v nevyhnutelné soutěži **vzájemný respekt**, rozumné vyvážení zájmů, vůle k prostřednictví a k ohleduplnosti.

- Místo neutišitelné touhy po penězích, prestiži a konzumu je třeba opět nalézt **smysl pro míru a skromnost!** Chtivý člověk totiž ztrácí svou „duši“, svou svobodu, svou důstojnost, svůj mír, a tím i vše, co z něj činí člověka.

3. Závazek ke kultuře tolerance a k životu v pravdě

Bezpočet lidí všech regionů a náboženství se i v dnešní době snaží žít čestně a pravdivě. Přesto v dnešním světě nacházíme obrovské množství lži a klamu, podvodu a přetvářky, ideologie a demagogie:

- Politiky a veřejné osobnosti, kteří používají lži jako nástroj politického jednání a cesty k úspěchu;
- Masmédia, která namísto pravdivých zpráv přinášejí ideologickou propagandu, namísto informací šíří desinformace, které místo věrnosti pravdě sledují cynické zájmy trhu;
- Vědce a výzkumníky, kteří se zaprodávají morálně pochybným ideologiím nebo politickým programům či hospodářským zájmovým skupinám a rovněž ospravedlňují výzkumy, porušující základní mravní hodnoty;
- Reprezentanty náboženství, kteří s pohrdáním označují lidi jiných náboženství za méněcenné a kteří hlásají fanatismus a intoleranci namísto respektu, porozumění a tolerance.

A. Z velkých starých náboženských a etických tradic lidstva však zaznívá příkaz: **Nelži!** Nebo naopak pozitivně: **Mluv a jednej pravdivě!** Znovu se tedy důsledně zamysleme nad tímto prastarým přikázáním: žádný člověk, žádná instituce, žádný stát a žádná církev nebo náboženství nemá právo říkat člověku nepravdu.

B. Platí to zejména:

- Pro **masmédia**, jimž je právem zajištěna svoboda zpravodajství, aby hledala pravdu, a jimž tudíž v každé společnosti přísluší úkol strážce: nestojí nad morálkou, nýbrž zůstávají na věčné a čestné úrovni, jsou vázána úctou k člověku, lidskými právy a základními hodnotami. Nemají právo porušovat soukromou sféru člověka, překrucovat skutečnost a manipulovat veřejné mínění.
- Pro **umění, literaturu a vědu**, jimž je právem zaručena umělecká a akademická svoboda: nejsou vyvázány ze všeobecných etických měřítek, nýbrž musí sloužit pravdě.

· Pro **politiky a politické strany**: obelhávají-li otevřeně svůj lid, proviní-li se manipulováním pravdy, úplatností nebo bezohledností v mocenské politice vnitřní či vnější, prohráli svoji věrohodnost a zaslouží si ztrátu svých úřadů a voličů. Veřejné mínění by naopak mělo podporovat ty politiky, kteří se odváží pokaždé říkat lidem pravdu.

· Konečně pro **představitel náboženství**: rozdmýchávají-li předsudky, nenávist a nepřátelství vůči těm, kteří věří jinak, kázali fanatismus nebo dokonce iniciují nebo legitimují náboženské války, zaslouhují si odsudek lidí a ztrátu svých přívrženců. Není pochyb, že světová spravedlnost nemůže existovat bez pravdivosti a lidskosti!

C. Již mladí lidé v rodině a ve škole by se měli naučit **pravdivě** myslet, mluvit a jednat. Každý člověk má právo na pravdu a pravdivost. Má právo na nutné informace a na vzdělání, aby mohl činit základní životní rozhodnutí. Bez základní etické orientace sotva dokáže odlišit důležité od nedůležitého. Při dnešní každodenní záplavě informací pomáhají etická měřítká všude, kde je skutečnost překrucována, zájmy zamlžovány, kde se přisluhuje tendencím a kde se mínění přisuzuje absolutní platnost.

D. Být opravdu lidský znamená v duchu našich velkých náboženských a etických tradic toto:

· Místo abychom zaměňovali svobodu se zvůli a pluralismus s lhostejností, musíme **uskutečňovat pravdu**.

· Místo abychom žili nečestně, pokrytecky a oportunisticky přizpůsobivě, musíme pěstovat **ducha pravdivosti** i v každodenních mezilidských vztazích.

· Místo abychom rozšiřovali ideologické nebo partajní polopravdy, musíme s neúplatnou pravdivostí **vždy znovu hledat pravdu**.

· Místo velebení oportunismu musíme odevzdaně a **neochvějně sloužit** jednou poznané **pravdě**.

4. Závazek ke kultuře zrovnoprávnění a k partnerství muže a ženy

Bezpočet lidí všech regionů a náboženství se snaží o život v duchu partnerských vztahů mezi mužem a ženou, o zodpovědné jednání ve věcech lásky, sexuality a rodiny. Přesto existují všude na světě zvržením hodné formy patriarchy, nadvlády jednoho pohlaví nad druhým, vykořisťování žen, sexuálního zneužívání dětí, jakož i nucené prostituce. Sociální rozdíly vedou nezřídka k tomu, že zejména ženy a děti z méně rozvinutých zemí se cítí být nuceny sáhnout k prostituci jako prostředku boje o přežití.

A. Z velkých starých náboženských a etických tradic lidstva však zaznívá příkaz: **Nezcizoložíš!** Nebo naopak pozitivně: **Ctěte a milujte se navzájem!** Znovu se tedy důsledně zamysleme nad tímto prastarým přikázáním: žádný člověk nemá právo ponížit druhého člověka na pouhý objekt své sexuality, učinit jej na sobě sexuálně závislým nebo jej udržovat v sexuální závislosti.

B. Odsuzujeme sexuální vykořisťování a diskriminaci pohlaví jako nejhorší formy ponižování člověka. Kdekoliv – i tam, kde se to děje ve jménu náboženského přesvědčení – se káže nadřazenost jednoho pohlaví nad druhým a kde se toleruje sexuální vykořisťování, kde je podporována prostituce nebo zneužívání dětí, je přikázáno stavět se na odpor. Není pochyb, že skutečná lidskost bez partnerského soužití není možná!

C. Již mladí lidé v rodině a ve škole by se měli naučit, že sexualita není ve své podstatě negativní, ničivou nebo vykořisťující silou, nýbrž silou tvořivou a tvořící. Má funkci vytvářet společenství přitakávající životu a může se rozvíjet jen tehdy, je-li prožívána i s odpovědností za štěstí partnera.

D. Vztah muže a ženy nemá být určen poručnictvím nebo vykořisťováním, nýbrž láskou, partnerstvím a spolehlivostí. Lidské

naplnění není identické se sexuální rozkoší. Sexualita má být potvrzením partnersky žitého vztahu lásky.

Mnohé náboženské tradice znají rovněž ideál dobrovolného odřeknutí se rozvoje sexuality. Rovněž dobrovolné zřeknutí se může být vyjádřením identity a smysluplným naplněním.

E. Společenská instituce manželství je při všech kulturních a náboženských rozmanitostech poznamenána láskou, věrností a trvalostí. Chce a má zajistit mužům, ženám a dětem útočiště a vzájemnou podporu a rovněž zajistit jejich práva. Ve všech zemích a uvnitř všech kultur by se mělo pracovat na ekonomických a společenských podmínkách, které by umožňovaly lidsky důstojnou existenci manželství, rodině a také starým lidem. Děti mají právo na vzdělání. Rodiče mají podporovat děti a děti mají podporovat rodiče; jejich vztahy by měly být nesený vzájemnou úctou, uznáním a péčí.

F. Být opravdu lidský znamená v duchu našich velkých náboženských a etických tradic toto:

- Místo patriarchální nadvlády nebo ponižování, které jsou výrazem násilí a mnohdy působí násilný protitlak, je třeba vzájemné úcty, porozumění a **partnerství**.

- Místo jakékoli formy sexuálního ovládnutí nebo sexuálního zneužívání je třeba vzájemná ohleduplnost, tolerance a ochota ke smíření, **láska**.

Na úrovni národů a náboženství lze praktikovat pouze to, co je již žité v rovině osobních a rodinných vztahů.

IV. Obrat vědomí

Všechny historické události ukazují, že naši zemi nelze změnit, aniž bychom změnili vědomí jedince nebo veřejnosti. Ukázalo se to již v otázce války a míru, ekonomie nebo ekologie, v nichž se

v posledních desetiletích dosáhlo zásadních změn. Je třeba, aby k těmto změnám došlo i na úrovni étosu! Každý jedinec má nejen nedotknutelnou čest a nezcizitelná práva, nýbrž má i neodmítnutelnou zodpovědnost za to, co dělá a co nedělá. Všechna naše rozhodnutí a činy a také naše selhání a ztroskotání mají důsledky.

Především náboženství má za úkol udržovat tuto odpovědnost ve stavu bdělosti, prohlubovat ji a předávat ji budoucím generacím. Zůstáváme přitom realističtí ve vztahu k tomu, čeho bylo díky tomuto konsensu dosaženo, a naléháme na to, aby byl brán zřetel na následující:

1. Univerzální konsensus týkající se **mnoha jednotlivých sporných etických otázek** (od bioetiky a sexuální etiky přes etiku médií a vědy po hospodářskou etiku a etiku státu) je složitý. V duchu zásad, které jsme tu společně rozvinuli, by mělo být možné nalézt odpovídající řešení mnoha dosud sporných otázek.

2. V mnoha oblastech života již došlo k probuzení nového povědomí etické zodpovědnosti. Víáme to, neboť pro mnohá povolání, jako např. pro lékaře, vědce, obchodníky, novináře, politiky, byly vypracovány dobře odpovídající **etické kodexy**, které nabízejí konkrétní směrnice pro řešení palčivých otázek každého povolání.

3. Především vyzýváme **jednotlivá společenství věřících**, aby formulovala svůj **specifický étos**, totiž to, co může každá jednotlivá tradice říci o smyslu života a smrti, o prožívání utrpení a odpuštění hříchů, o nesobeckém odevzdání se a nutnosti odříkání, o soucitu a radosti. To vše prohloubí již nyní patrný světový étos, specifikuje jej a konkretizuje.

Na závěr apelujeme na obyvatele této planety: naši planetu nelze změnit k lepšímu, aniž bychom změnili vědomí jednotlivce. Přimlouváme se za individuální a kolektivní obrat vědomí, za probuzení našich spirituálních sil prostřednictvím reflexe, meditace, modlitby a pozitivního myšlení, za **obrácení srdce**. Společně budeme moci přenášet hory! Bez rizika a ochoty k oběti není zásadní změna naší situace možná! Zavazujeme se tudíž ke společ-

nému světovému étosu: k lepšímu vzájemnému porozumění, jakož i k sociálně únosným formám života přátelským vůči přírodě a podporujícím mír.

Zveme všechny lidi, věřící i nevěřící, aby dělali totéž!